

Ordenació dels espais naturals del Vallès Oriental

Treballs

Marc Parés i Franzi

Universitat Autònoma de Barcelona

INTRODUCCIÓ

El Vallès Oriental és una comarca que està sent absorbida per l'ombra de Barcelona. És una comarca en creixement demogràfic i, sobretot, en creixement urbanístic, que rep una part molt important de la descentralització residencial i industrial que s'està produint a la regió metropolitana de Barcelona¹. Es tracta d'una comarca amb una proporció molt elevada de sòl no urbanitzable (SNU), i en canvi, és una de les comarques amb una proporció més elevada de sòl urbà per habitant (Arribas, 1998), la qual cosa

ens indica que la tipologia urbana del Vallès Oriental és fonamentalment de baixa densitat. És a dir, es tracta d'una tipologia urbana molt basada en construccions unifamiliars i aïllades, que es localitzen de forma dispersa pel territori en lloc de fer-ho de forma agrupada.

La dispersió i baixa densitat del teixit urbà², juntament amb les infraestructures viàries, fan que gran quantitat d'espais naturals³ es trobin en una situació d'extrema fragmentació. Amb això volem dir que s'ha produït un procés de transformació del territori que

¹ Per regió metropolitana entenem les següents comarques: Barcelonès, Baix Llobregat, Garraf, Alt Penedès, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental.

² Excepte en els nuclis de Granollers i Mollet, i les seves respectives rodalies, la ciutat difusa predomina a la comarca del Vallès Oriental; de forma especialment dispersa i fragmentària en les zones de la vall del Tenes, el Baix Montseny i la serralada Litoral.

³ Tal com estableix la Llei 12/85 del Parlament de Catalunya, entenem els espais naturals com aquells espais que «presenten un o diversos ecosistemes no essencialment transformats per l'explotació i l'ocupació humanes, amb espècies vegetals o animals d'interès científic o educatiu i els que presenten paisatges naturals de valor estètic».

ha comportat la divisió d'uns espais naturals i d'uns hàbitats extensos, en unes parcel·les més petites. Aquest procés de fragmentació afecta de forma diferent les diverses espècies que hi pugui haver en l'hàbitat fragmentat. Així, les espècies més afectades seran les que requereixen molt territori i les que tenen dificultats per creuar ambients estranys (Rosell; Velasco, 1999). En tot cas, la fragmentació té efectes sobre l'ecosistema, perquè en un espai amb menor superfície sempre es troben menys espècies (Begon *et al.*, 1997).

D'altra banda, l'element fragmentador pot actuar amb diferent grau d'intensitat, i afectar més o menys el flux d'individus que el poden superar. Com menys permeable sigui l'element fragmentador, més aïllament hi haurà entre espais, fet que limitarà l'intercanvi genètic entre individus de les diferents parcel·les. Així, trobem infraestructures d'alta fragmentació, com ara les autopistes o la C-17, mentre que altres carreteres tenen més permeabilitat biològica.

Ara bé, l'element que més ha dividit els espais naturals de la comarca en les darreres dècades és, sens dubte, el creixement urbà dispers i de baixa densitat (Nello, 2001). La proliferació d'urbanitzacions i segones residències als anys setanta, i la posterior reconversió d'aquestes en primeres residències a partir de finals dels vuitanta, acompanyades d'un creixement més important,

fruit de la descentralització de Barcelona, han constituït un teixit urbà dispers arreu de la comarca, especialment a les zones de la vall del Tenes i el Baix Montseny.⁴

Actualment ens trobem que, amb la generalització del transport privat i l'augment de l'accessibilitat a molts municipis de la comarca, habitatges i indústries no es localitzen únicament al llarg dels grans eixos viaris sinó que es dispersen pel territori. Residències i indústries es relocalitzen de forma difusa, de tal manera que no podem parlar d'un desplaçament entre residència i lloc de treball polaritzat entre centre (Barcelona) i perifèria, sinó que hem de parlar d'una mobilitat en forma de núvol, en què els desplaçaments són diversos i en totes direccions (Nello, 1995).

Enfront de les tendències dels darrers anys, el que ens plantejarem en aquest treball és l'establiment d'unes bases estratègiques per a una ordenació territorial més sostenible, centrant-nos bàsicament en els espais naturals. Creiem que l'ordenació territorial és un dels pilars d'un desenvolupament més sostenible. Nosaltres ens centrarem en l'ordenació dels espais naturals, però en la mesura que els espais naturals interaccionen amb molts altres elements en el territori, creiem que és indispensable tenir en compte aquests altres sectors. Una ordenació basada en criteris de més sostenibilitat⁵ no es pot fixar en un únic element, sinó que és necessari tenir en ment la globali-

tat. És per això que, tot i que ens basem en els espais naturals, ens atrevirem a fer propostes en l'àmbit urbà, ja que creiem que cal trobar en el territori una compatibilitat entre el medi natural i l'activitat antròpica, entre l'espai urbà i l'espai natural.

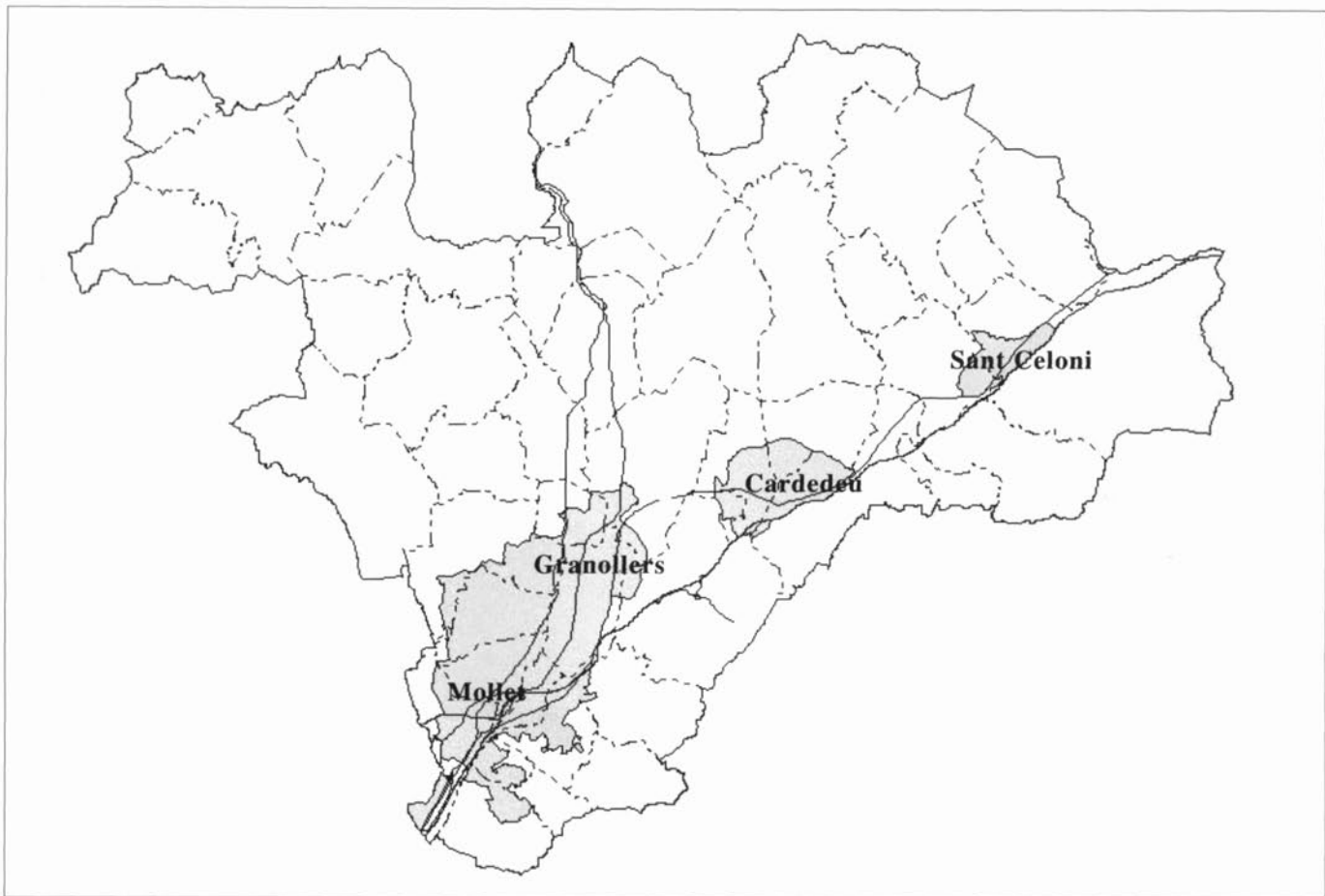
El que ens plantejarem és dissenyar una xarxa d'espais naturals a la comarca, però alhora volem que aquesta xarxa sigui compatible amb el desenvolupament urbà. És per això que, un cop elaborada la xarxa, farem una anàlisi de compatibilitat amb les directrius del Pla Territorial Metropolità de Barcelona (PTMB) (Serratosa, 1998) i plantejarem propostes globals d'ordenació i gestió (Parés, 2001).

El PTMB és el pla territorial parcial que desenvolupa el Pla Territorial General de Catalunya en l'anomenada Regió I (regió metropolitana de Barcelona). El pla identifica quatre grans illes metropolitanes a la comarca, en les quals s'ha de concentrar la població i l'activitat econòmica de cara al 2026 (vegeu el mapa 1). Les illes són les següents: Granollers-Mollet, Cardedeu-Llinars, Sant Celoni i riera de Caldes. Aquesta darrera es troba quasi en la seva totalitat al Vallès Occidental, mentre que a l'Oriental només afecta una part del municipi de la Llagosta.

Cal dir que tots aquests plantejaments han estat possibles gràcies a la metodologia utilitzada. Hem treballat amb un SIG (sistema

4 Quan parlem de Baix Montseny ens referim a la zona ocupada pels municipis de Gualba, Sant Celoni, Sant Esteve i Santa Maria de Palautordera i Sant Antoni i Sant Pere de Vilamajor.

5 Parlem de sostenibilitat en termes comparatius ja que es fa impossible concretar quin desenvolupament és sostenible; per això hem de parlar d'un desenvolupament més sostenible que l'actual.

Mapa 1. Pla Territorial Metropolità de Barcelona. Aquestes són les quatre illes metropolitanas proposades pel PTMB al Vallès Oriental. (Font: PTMB)

d'informació geogràfica)⁶ (Pons, 1996). Es tracta d'una eina de cartografia digital que, entre altres coses, permet superposar i combinar diferents capes cartogràfiques sobre un mateix territori. Cada capa conté una determinada informació territorial i amb la utilització d'un SIG podem integrar tota aquesta informació. A més, un SIG permet realitzar moltes altres funcions a partir d'una determinada base cartogràfica amb informació associada: permet reclassificar la informació, agrupar elements cartogràfics i seleccionar elements a partir de determinades condicions

(superfície, atribut de la informació associada...). Tot això ens ha permès integrar la informació necessària per a desenvolupar la xarxa d'espais naturals, i també ens ha servit per a comparar la xarxa proposada amb les previsions del PTMB i analitzar la compatibilitat entre aquests dos elements territorials.

PER QUÈ UNA XARXA D'ESPAIS NATURALS?

El concepte de xarxa d'espais naturals sorgeix amb la voluntat de superar l'estat actual de pro-

tecció en illes. Es tracta de mantenir una continuïtat entre els diferents espais protegits però anant més enllà dels simples corredors biològics⁷ per unir aquestes illes. Es té una visió de conjunt de tot el territori i s'adopta una perspectiva inversa a la que hi havia fins ara. Fins ara es protegien uns espais d'interès natural (illes i corredors) enmig d'un territori humanitzat o per humanitzar; en canvi, amb una xarxa d'espais naturals, el que es vol és determinar quins espais es poden urbanitzar enmig d'un territori natural conformat per l'esmentada xarxa (Terrades, 1998).

⁶ Hem treballat fonamentalment amb el SIG MiraMon.

⁷ Els corredors biològics es varen pensar per solucionar els problemes de la protecció en illes, però la seva eficàcia es comença a posar en dubte. Es tracta de zones que, mitjançant l'establiment de poblacions animals i vegetals en un continu, permeten unir les àrees protegides aïlladament. Tot i això, sovint només serveixen per a determinades espècies, poden ser vies de transmissió de malalties i poden representar corredors de la mort si els depredadors els utilitzen per esperar les preses. Igualment, determinades carreteres veïnals en aquests indrets poden suposar un greu perill per a la fauna.

